

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och psykologi

Idrottsledares upplevelser av att arbeta för att skydda barn inom idrott

Amanda Palmér & Joakim Williams

2018

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Examensarbete i socialt arbete

Handledare: Annemi Skerfving
Examinator: Stefan Sjöberg

“Coaches’ experiences of working to keep children safe in sports”

Abstract

The aim of the study was to investigate coaches’ experiences of their own as well as their clubs’ work with safeguarding children in Swedish sport. The study was carried out through qualitative interviews with five experienced coaches. The material was analyzed through a thematic analysis. The theoretical perspectives used to analyze the results were Systems theory and Learning theory. The results show some deficiencies in the proactive work and a certain lack of discussions about the subject in the clubs. The coaches showed individuals were prioritized higher than results, but identified flaws in sports in general. Results indicate that there has been a lack of coverage regarding abuse in the education coaches have received and they claimed that sexual abuse was particularly difficult to discover. Despite the lack of plans of action, the coaches were prepared to confront situations that might occur. The authors argue that Swedish sports is heading in the right direction, but that there is still a lot of work to be done.

Keywords: children, coach, youth sports, abuse, social work, proactive work

Sammanfattning

Studiens syfte var att undersöka idrottsledares uppfattning om sitt samt sin förenings arbete med att skydda barn från att fara illa inom svensk idrott. Studien utfördes genom kvalitativa intervjuer med fem erfarna tränare. Materialet analyserades genom en tematisk analys. De teoretiska perspektiv som användes för att analysera resultaten var systemteori och inlärningsteori. Resultaten visar på vissa brister i det förebyggande arbetet och viss brist på diskussioner kring ämnet inom föreningarna. Idrottsledarna visade att individer var prioriterade högre än resultat, men identifierade brister allmänt inom idrottsvärlden. Resultaten indikerar att det funnits vissa brister kring ämnet övergrepp i utbildningar idrottsledarna fått och de menar att sexuella övergrepp är särskilt svåra att upptäcka. Trots brist på handlingsplaner var idrottsledarna beredda att ta tag i situationer som kan uppstå. Författarna argumenterar för att svensk idrott går i rätt riktning, men att det fortfarande finns mycket arbete att göra.

Nyckelord: barn, idrottsledare, ungdomsidrott, övergrepp, socialt arbete, preventivt arbete

Förord

Vi vill tacka vår handledare Annemi för allt stöd och snabb feedback, Lars på vårt studiecenter för all praktisk hjälp och våra familjer som peppat oss under processen. Slutligen vill vi också tacka de informanter som deltagit. Utan människor med ert engagemang så skulle inte idrottssverige fungera!

Uppsatsen är ett gemensamt arbete och båda har haft lika stort ansvar för alla avsnitt.

Amanda Palmér och Joakim Williams

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
Disposition	3
Centrala begrepp	3
Förförståelse	3
2. Tidigare forskning	4
Historik	4
Medvetenhet	4
Styrdokument	6
Preventivt arbete	7
3. Teori	8
Systemteori	8
Inlärningsteori	9
4. Metod	10
Forskningsdesign	10
Tillvägagångssätt	10
Urval	11
Sökmetod för tidigare forskning	11
Analysverktyg	11
Trovärdighet	13
Etiska ställningstaganden	14
5. Resultat och analys	15
Idrottsledarnas upplevelse av föreningens preventiva arbete	15
Idrottsledarnas förmåga samt stöd från omgivningen	22
6. Diskussion	27
Resultatdiskussion	27
Metoddiskussion	30
Förslag till vidare forskning	32
Referenslista	33
Bilaga 1 – Informationsbrev	36
Bilaga 2 – Intervjuguide	37

1. Inledning

Cirka 80–90% av alla människor i Sverige har någon gång varit medlemmar i en idrottsförening (BRIS, 2017:2). Idrotten har många positiva effekter som folkhälsa, integration och en möjlighet för barn att få en meningsfull fritid. Det är tyvärr också en plats där barn kan bli utsatta för övergrepp av fysisk, psykisk och sexuell art (BRIS, 2017:2; Alexander, Stafford & Lewis, 2011). Efter att detta problem börjat uppdagas på 90-talet inkommerade Riksidrottsförbundet år 2009 barnkonventionen i policydokumentet ”Idrotten vill” vilket handlar om de värdegrunder Riksidrottsförbundet förväntar sig att föreningar ska arbeta efter. Ytterligare dokument har därefter arbetats fram för att fylla i luckorna beträffande sexuella övergrepp som inte behandlas i ”Idrotten vill” (BRIS, 2017:2). Liknande arbete med rekommendationer för att förebygga våld inom idrott har framtagits i bland annat Danmark, men ansvaret har legat på de individuella föreningarna att utveckla en policy och handlingsplan vilket kan leda till luckor i skyddsarbetet (Toftegaard Stoeckel, 2012).

Ser man till det preventiva arbetet globalt så finns det en stor spridning i hur långt arbetet har kommit inom olika länders förbund, men på senare år kan man se att det i alla fall tagits upp för diskussion i stora delar av världen (Brackenridge, 2010). Brackenridge identifierar ett antal anledningar till varför det våldsförebyggande arbetet såväl som kunskap gällande våld inom idrott fortfarande är begränsat. En av dessa faktorer är att föreningars resurser kan vara begränsade och att mer grenspecifika utbildningar och satsningar på idrottsresultat då prioriteras före utbildning gällande barn och ungas välmående (Brackenridge, 2010). Fokus på idrottsprestation kan även leda till ökade fysiska och psykiska övergrepp mot barn, till exempel genom att ungdomar tvingas att träna för mycket eller pressas till att träna med skador (McPherson, Long, Nicholson, Cameron, Atkins, Morris, 2017).

Enligt Riksidrottsförbundet ligger ansvaret för att skapa säkra och trygga miljöer inom idrott både på organisationsledare och tränare/ledare (Riksidrottsförbundet, 2018). Det finns många områden för en idrottsklubb att tänka på när det gäller att skydda barn. Dessa inkluderar bland annat hur man rapporterar incidenter, uppförandekoder, policys och generella principer. Personal och volontärer kan spela en viktig roll i att inspirera, stödja, uppmuntra och bekräfta utsatta grupper. Oavsett officiella roller är det viktigt att alla inom idrotten delar på ansvaret att upprätthålla skydd och välmående för utsatta grupper (Hedges, 2015). Vuxna som arbetar direkt med barn, t.ex. tränare, måste vara medvetna om tecken och symptom på övergrepp, ha förmåga

att förhindra detta samt bli stärkta i att agera enligt policys och rutiner (Anderson-Butcher, Wade-Mdivanian, Davis, Paluta, Gibson & Wilson, 2017). Även om unga personer inte alltid reagerar lika och visar samma tecken och symptom på övergrepp är det viktigt att människor som regelbundet möter unga personer kan känna igen och agera på vanliga varningssignaler (ibid.). Vid misstanke om att ett barn far illa omfattas inte idrottsledare i Sverige av anmälningsplikt, men bör ändå anmäla till socialtjänsten (Riksidrottsförbundet, 2018).

Ungefär hälften av Barnkonventionens rättigheter är direkt relevanta i en svensk idrottskontext. Ansvar och uppfyllandet av dessa rättigheter bör inte ensamt ligga på frivilliga tränare utan det finns behov av samarbete mellan idrottsorganisationer på olika samhällsnivåer, samt professionellt stöd till de frivilliga idrottsklubbarna från exempelvis kommuner (Eliasson, 2017). Även Parent och Demers (2011) menar att samarbete och kommunikation mellan stat, idrottsorganisationer samt andra aktörer såsom polis och barnomsorg behövs för att skydda idrottare.

Då idrott är en viktig del i många barn och ungas fritid lägger detta stort ansvar på idrottsföreningar och dess ledare att värna om barns välmående. Detta ställer, trots att de ideella ledarna inte nödvändigtvis blivit professionellt tränade inom socialt arbete, stora krav på att idrottsledarna har kompetensen och villigheten att agera när det finns risk att barn far illa. Det är därför intressant att ur ett ledarperspektiv undersöka hur föreningarna arbetar preventivt såväl som när situationer uppstår, hur ledarna upplever sin egen förmåga samt hur andra samhällseliga organisationer kan bistå föreningarna. Förhoppningsvis kommer denna studie belysa hur det sociala arbetet kan bistå i arbetet med att skydda barn från att fara illa inom idrott.

Syfte

Studiens syfte är att undersöka idrottsledares upplevelser av sitt samt sin förenings arbete med att skydda barn från att fara illa inom idrott.

Frågeställningar

- Hur upplever idrottsledarna att föreningens preventiva arbete med att skydda barn fungerar?
- Hur ser idrottsledarna till sin egen förmåga att bedöma och agera när det finns risk att ett barn far illa, samt vilket stöd får de från andra i detta?

Disposition

Först beskrivs några av de begrepp som är centrala genom uppsatsen och vi redogör för vår förförståelse av ämnet. Uppsatsen övergår sedan i en genomgång av utvald tidigare forskning, de teoretiska perspektiv som använts för att förstå materialet och en beskrivning av den använda metoden. Därefter presenteras sedan resultatet och vår analys. Uppsatsen avslutas med diskussion av både resultat och metod samt förslag på vidare forskning.

Centrala begrepp

Barn

Artikel 1 i Barnkonventionen benämner barn som alla människor under 18 år (UNICEF Sverige, 2009). Detta examensarbete utgår från denna definition.

Idrottsledare

Med *idrottsledare* avses personer inom ideella idrottsföreningar som leder träning och tävling för barn. Dessa benämns även som *ideella ledare* och *tränare* i texten.

Övergrepp

I denna studie används begreppet *övergrepp* som ett samlingsnamn för alla former av fysiskt våld, psykiskt eller känslomässigt våld, sexuella övergrepp, vanvård, försummelse eller mobbning (jmf www.tryggamoten.scout.se).

Förförståelse

Vårt intresse för ämnet grundar sig i att båda är idrottsintresserade samt att en av oss är aktiv inom en idrottsförening. Vi tänker oss att barn inom en idrottsförening ofta har mycket kontakt med föreningens ledare och att dessa kan spela en nyckelroll i barnens liv, vilket gör det intressant att studera ifall ledare har tillräcklig kunskap för att bemöta barn på bästa sätt. Utifrån viss egen erfarenhet av idrottsutbildningar tror vi att dessa inte alltid ger tränare adekvat utbildning för att arbeta mot övergrepp. Arbetet generellt på detta område tror vi är väldigt varierat i omfattning speciellt då det drivs ideellt och personer engagerar sig olika mycket. Utifrån tidigare forskning tror vi att många klubbar anser att de inte har något problem på området och därför inte arbetar speciellt aktivt med det.

2. Tidigare forskning

Då studien fokuserar på preventivt arbete och att upptäcka och agera när något händer har forskning om gärningsmän, händelseförlopp, samt om behandling av trauma efter någon form av övergrepp inom idrott uteslutits. Den tidigare forskningen som presenteras är istället fokuserad på förebyggande arbete genom policy och stadgar samt medvetenhet och kunskap hos intressenter i föreningar om viktiga frågor för barns välmående inom idrott. Utifrån tidigare forskning har tre huvudsakliga teman som är relevanta för studiens syfte och frågeställningar tagits fram. Dessa är *medvetenhet*, *styrdokument* och *preventivt arbete*. En sammanfattning av området historiskt inleder avsnittet.

Historik

Idrotten har under många års tid varit som en egen isolerad värld skild från det övriga samhället, men i början av 1980-talet började det uppstå att det förekom sexuella övergrepp som inte tidigare fått någon uppmärksamhet utåt. Under 1990-talet var det dock bara ett fåtal idrottsföreningar som ville vidkänna och ta itu med problemet (Brackenridge & Rhind, 2014). Det fanns i princip inga studier inom ämnet före 1990-talet då forskare började undersöka utsträckningen av problemet. Policys för att skydda barn och ungas välmående inom idrottsvärlden började växa fram. I detta tidiga skede av forskning lades även störst vikt vid att forska om förövarna och inte vid det preventiva arbetet (ibid.). Problematiken som tidigare förekommit i det tysta fick allt större fokus under början av 2000-talet och det började även läggas större vikt vid andra former av trakasserier än just sexuella övergrepp (ibid.) såsom exempelvis psykisk misshandel (Gervis & Dunn, 2004). På senare tid har flera studier visat att övergrepp som sker inom idrott är vanligt förekommande i flera länder. Trots idrottens positiva effekter är det alltför vanligt med negativa upplevelser såsom fysisk och emotionell skada (McPherson et al., 2017; Vertommen, Schipper-van Veldhoven, Wouters, Kampen, Brackenridge, Rhind, Van Den Eede, 2016; Alexander et al., 2011). Dock finns det svårigheter i att sammanfatta den forskning som gjorts kring förekomsten av olika former av övergrepp inom idrott då studier använt olika begrepp och definitioner. Men även om avsaknaden av en standardiserad definition och tillhörande mätsystem gör att det inte går att dra säkra slutsatser kring förekomsten, kan man ändå konstatera att övergrepp sker inom idrott (Brackenridge & Rhind, 2014).

Medvetenhet

Eliasson (2017) fann i en svensk studie att en brist på negativa erfarenheter av våld och

övergrepp inom idrotten verkade leda till att tränare drog slutsatsen att det inte behövdes så mycket arbete kring barns rättigheter gällande våld och övergrepp. Hon menar att detta är en vilseledande och farlig illusion och att dessa attityder gällande onödiga rättigheter kan vara en förklaring till bristande förebyggande arbete. Liknande resultat fann man i en studie kring sexuella övergrepp inom kanadensisk idrott där klubbar agerade och satte in åtgärder, mestadels policys och klagomålsprocedurer, när något faktiskt uppdagades. Administratörer och tränare inom klubbarna uttryckte att incidenter fått dem att förstå att sexuellt utnyttjande faktiskt kunde ske inom deras klubb och samtidigt att de inte upplevde sig utrustade för att ta hand om det (Parent & Demers, 2011). Detta stöds även i en dansk studie om olika idrottsföreningars arbete vilken pekade på att föreningar som tidigare haft incidenter kring övergrepp hade en betydligt högre förekomst av diskussioner samt skrivna regler kring ämnet (Toftegaard Stoeckel, 2012). Eliasson (2017) menar att problemet är att ingen vet när och var allvarliga övergrepp kommer att ske, och att det betyder att barn behöver bli skyddade genom att alla inblandade i barns idrott, från risk- till tränarnivå, måste vidta nödvändiga åtgärder för att artikel 19 av Barnkonventionen uppfylls. Enligt artikel 19 ska konventionsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att barn medan de är i någons vård skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, vanvård eller försumlig behandling och sexuella övergrepp (UNICEF Sverige, 2009). Eliasson (2017) fann även en bristande medvetenhet hos tränare om att Barnkonventionen 2009 blivit inkorporerad i svensk idrottspolicy. Varken genom klubbarna eller på något annat sätt hade de fått information om barnens rättigheter och de hade liten kunskap om hur de förväntades arbeta kring policyn ”Idrotten vill” samt Barnkonventionen. Inom dessa två idrottsklubbar verkade man inte heller ha spridit informationen om barnens rättigheter eller försökt implementera Barnkonventionen, vilket betyder att tränarna inte var förberedda på att bedöma, förebygga eller följa upp brott mot barnens rättigheter.

En faktor som kan spela in när det gäller föreningars samt tränares medvetenhet om övergrepp är utbildning. Vid ett idrottsläger i USA genomfördes en kortare utbildning för personal och tränare kring övergrepp mot barn. I en uppföljningsstudie 10 månader efter utbildningen rapporterade 94 % att de blivit mer medvetna om förekomsten av övergrepp mot barn och 94 % indikerade att det var mer sannolikt att de skulle rapportera misstänkta övergrepp till myndigheter. Resultaten indikerade också att en stor andel av deltagarna behöll viktig information kring identifiering av eventuella övergrepp och hur de skulle rapporteras (Anderson-Butcher et al., 2017). Resultaten visade dock att det var fler som var villiga att rapportera något misstänkt än de som faktiskt kunde identifiera tecken och symptom, vilket

tyder på att ett enstaka utbildningstillfälle endast bör ses som en strategi i ett bredare pågående arbete. Anderson-Butcher et al. menar också att endast utbildning möjligtvis inte är så effektivt om man inte också inför policys och rutiner som är lätta att förstå och agera efter (2017).

Styrdokument

Efter att övergrepp inom idrott uppmärksammades mer i media ökade trycket på idrottsvärlden att skydda sina idrottare och man började utforma policys och utbildningsprogram i flertalet länder (Brackenridge & Rhind, 2014). I Sverige tog riksidsrottsförbundet fram styrdokumentet ”Idrotten vill” som senare även kompletterats med ”Skapa trygga idrottsmiljöer” och ”RF:s policy mot sexuella övergrepp” (BRIS, 2017;2).

Efter att UNICEF UK sammanträtt en internationell arbetsgrupp för att skydda barn inom idrotten lanserades 2014 riktlinjer vid namn ”International Safeguards for Children in Sports” i flera länder och 49 organisationer gick med på att testa riktlinjerna under 2 års tid. Av dessa organisationer deltog sedan 32 stycken i en utvärderingsstudie (Rhind, Kay, Hills & Owusu-Sekyere, 2017). Riktlinjerna byggde på FN:s barnkonvention och innefattade utveckling av policy inom idrottsföreningen, handlingsplaner för situationer inom ämnet, stöd och möjlighet till rådfrågning vid oro. Vidare byggde de på att minska risker för barn och unga, uppförandekoder, samarbete, granskning vid rekrytering samt utbildning och kontroll och utvärdering (ibid.). Studien visade bland annat på vikten av att förstå olika länders kultur när det kommer till att framföra budskapet och införa policys så effektivt som möjligt och att det är viktigt att översätta dokument. Viktigt var också och att införandet skett på holistiskt sätt, det vill säga att skyddet sågs som en integrerad del av hela organisationen (ibid.). Informanter i studien indikerade att det ibland är svårt att arbeta med alla viktiga frågor som rör organisationen och att de punkter som har minst belöning hamnar långt ner i prioriteringen. I de fall där liknande riktlinjer var ett krav för att få bidrag var det större chans att föreningarna arbetade aktivt med frågan (ibid.). I Sverige beslutade regeringen år 2009 att de ekonomiska bidragen till idrottsföreningar ska delas ut mot att föreningar följer de styrdokument som finns. Samtidigt så finns det idag inget system som fungerar för att följa upp och utvärdera föreningars arbete med detta (BRIS, 2017). Andra faktorer som Rhind et al. (2017) belyste var vikten av att föreningar får stöd från förbunden, att de målsättningar som finns inom riktlinjerna är genomförbara, att de med mest inflytande själva står för värderingarna som styrdokumentet innehåller, att man har tillräckligt med resurser, att man involverar alla intressenter kring idrotten samt att man skapar nätverk med andra organisationer i samhället som kan stödja.

Eliasson (2017) fann att tränare inte såg värdet i policy som formaliserade rättigheter utan förväntade sig att gott uppförande skulle komma naturligt. Hon menar att det inte är policys eller riktlinjer i sig som är viktiga utan att hitta vägar att översätta innehållet på papper till det verkliga livet. Barnets bästa, rätt att uttrycka åsikter, barns rätt att slippa fysiskt eller psykiskt våld, misshandel eller övergrepp måste översättas till verkliga livet, något som Eliasson fann svagheter kring i de svenska idrottsklubbar hon studerade. Hon menar också att barn drar fördelar av att få tänka kring sina rättigheter om man formar om dem till den reella verkligheten och inte bara som formella policys, eftersom rättigheternas mening konstrueras i idrottsklubbarna (Eliasson, 2017). Forskning har även visat att det kan finnas ett policyglapp mellan förbund och lokala klubbar, när det kommer till skydd av barn (Brackenridge, 2002; Parent & Demers, 2011).

Preventivt arbete

I en studie av Parent och Demers (2011) gällande sexuella övergrepp inom idrott i Kanada uttryckte tränare, föräldrar och administratörer oro för att preventivt arbete skulle öka rädslan inom organisationen och att medlemmar skulle tro att åtgärder sattes in på grund av att problemet redan existerade inom deras organisation. Flera delaktiga i organisationerna uttryckte en oro för att ökad medvetenhet kring sexuella övergrepp skulle leda till ogrundade anklagelser från föräldrar eller aktiva idrottare. Tränare och administratörer såg preventivt arbete som en börda istället för något positivt. Administratörer menade att de saknade resurser och kunskaper inom området för att kunna implementera förhindrande åtgärder och att pengar, tid och personal inte räckte till för att ägna sig åt frågan. Klubbarna agerade först efter att någon incident inträffat och de flesta åtgärder som sattes in inom organisationerna handlade mer om hur man hanterade specifika ärenden istället för förebyggande arbete. Inom organisationerna hade inga föräldrar eller aktiva idrottare fått någon form av utbildning eller dokument gällande sexuella övergrepp. Administratörerna hade inte heller genomgått någon form av träning och endast två av sex organisationer hade utbildning för sina tränare. Studien visade att varken aktiva idrottare, föräldrar eller tränare visste vilken rutin de skulle följa eller vilka resurser som fanns tillgängliga vid ett eventuellt problem.

I en amerikansk kvantitativ studie (Noble & Vermillion, 2014) bland administratörer pekade relativt få, 36,2%, på att de fått adekvat träning från sin organisation gällande övergrepp mot barn. Endast strax över hälften menade att deras organisation hade policy för hur man hanterade frågor kring övergrepp. Väldigt många upplevde sig dock medvetna om tecken på olika former

av övergrepp, kände till organisationens policy för anmälningsförfarande samt kände att organisationen skulle ge stöd om de ville göra en anmälan.

3. Teori

De teoretiska perspektiv resultaten kommer att belysas genom är *systemteori*, med fokus på nivåerna i Bronfenbrennes utvecklingsekologiska tankemodell och *inlärningsteori* med fokus på modellinlärning.

Systemteori

Sociala organisationer är komplicerade system (Norrbom, 1973). Sociala system har individer som delar i systemet och är också själva delar av större system (Parrish, 2012). Ett system definieras av interaktion och relation till delarna inom systemet och till den större omgivningen (ibid.). Sociala system är öppna system, vilket betyder att de kan utbyta information med omgivningen och genom detta utvecklas och bli mer komplexa. Mänskliga system kan dock inom sig skapa kretslopp med mycket liten kontakt med det omgivande systemet. Om isoleringen inte bryts kan kretsloppet genomgå en ökad ritualisering och förstelning. Isoleringen förminskar inkommande korrigerande feedback, vilket ger systemet en mer sluten och rigid karaktär (Öquist, 2008). Enligt systemteori kan ett system påverkas eftersom allting har samband med allt annat. Dock kan det vara svårt att förutse vad som kommer att ske när något nytt förs in (Payne, 2015).

Större mer övergripande system, så kallade makrosystem, innehåller mindre exosystem vilka innehåller ännu mindre mikrosystem (Payne, 2015). Mikrosystem är de mest närliggande systemen i den enskilda individens omgivning, t.ex. skola, familj och kamrater. De olika mikrosystemen kopplas samman genom att de samverkar med varandra i ett s.k. mesosystem (Bronfenbrenner & Ceci, 1994). Exosystemet är de sociala miljöer eller betingelser som individen inte själv deltar i men som indirekt påverkar denne, exempelvis statliga myndigheter, en förälders barndomserfarenheter (ibid.), lokalpolitik eller kommunala resurser (Andersson & Swärd, 2007). De mindre systemen samspelar också med samhällsförhållanden och normer och värderingar på makronivå, t.ex. nationella lagar (ibid.), kultur eller ekonomi (Bronfenbrenner & Ceci, 1994).

Barnen som idrottar ingår i många mikrosystem tillsammans med exempelvis föräldrar, idrottsföreningen, idrottsledare, skola och kompisar både inom och utanför idrotten. Trots att studien fokuserar på ledare och föreningar så har vi valt att använda barnet i centrum för att

förstå hur ledare och föreningar samverkar i mesosystemet för att förhindra att barn far illa. Vi har även tittat på hur de sociala miljöer eller betingelser där barnen själva inte har någon direkt kontakt, t.ex. lokala resurser, ledarnas egna erfarenheter och utbildning inverkar, samt hur idéer på makronivå påverkar föreningar, ledare och arbetet med att skydda barn.

När det gäller system inom idrotten, som föreningar och förbund, skulle en bristande kontakt och interaktion med omgivningen kunna leda till svårighet att se egna brister och förnya sig.

Inlärningssteori

I inlärningssteori förorsakas en individs beteende av saker och ting som skett tidigare och som då gett konsekvenser (Payne, 2015). Social inlärningssteori säger att det mesta av inlärnin g sker genom att man iakttar människor runtomkring och funderar över vad man ser (Payne, 2015; Bandura, 1977). En form av inlärnin g sker genom att individen tar till sig av den respons som ett visst beteende ger. Får ett beteende eller agerande negativa konsekvenser kan detta leda till att individen minskar sitt beteende och får individen istället uppmuntran till beteendet kan detta leda till att beteendet stärks. En annan form av inlärnin g sker genom att individen iakttar andras beteende (Bandura, 1977). Iakttagaren kan sedan lära sig genom att kopiera eller imitera den iakttagnas beteende, något som kallas modellinlärnin g (Bandura, 1977; Payne, 2015). Modellinlärnin g innebär att man iakttar någon annan och riktar sin uppmärksamhet dit, skapar en bild i medvetandet av hur något görs, observerar omständigheter och konsekvenser när beteendet utförs samt att man själv vid en liknande situation kan upprepa beteendet utifrån den bild man skapat (Hudson & MacDonald, 1986, refererad i Payne). Efter att ha lärt sig ett socialt beteende genom att se på andra förstärks detta beteende när man ser effekterna av det (Payne, 2015).

Inlärningssteori används i studien för att förstå hur tränarna lärt sig agera gällande arbetet med att skydda barn. Detta kan ske antingen genom konsekvenser av ledarens eget agerande eller genom modellinlärnin g. Andra tränare eller personal inom föreningarna kan agera modeller för ett visst beteende och genom att titta på vilka konsekvenser ett visst beteende fått, kan tränarna agera utifrån det. Detta kan belysa hur tränarna lärt sig vilka omständigheter som ska föranleda agerande från deras sida och hur man eventuellt undviker att agera på grundval av tidigare observerade konsekvenser. Inlärningssteori kan även användas för att förklara varför vissa föreningar får en viss sorts attityd eller jargong i tränings- och tävlingssituationer då de aktiva inom en idrottsförening observerar beteende från andra ledare, föräldrar och idrottare. Genom att observera de konsekvenser ett visst beteende får, antingen uppmuntras den aktive till att

agera i samma anda eller väljer att inte agera liknande på grund av negativa konsekvenser. Ett visst beteende kan sedan förstärkas eller tränas bort genom att individen får antingen positivt eller negativt gensvar från föreningen. Inläringsteori används även för att beskriva hur ett visst agerande från en ledare kan leda till förändrat beteende hos de aktiva.

4. Metod

Nedan presenteras de metoder som använts för att samla in och analysera studiens data. I metoddiskussionen i avsnitt sex diskuteras fördelar samt nackdelar med de valda metoderna och hur dessa kan ha påverkat studiens resultat.

Forskningsdesign

Studien är en kvalitativ intervjustudie med en hermeneutisk ansats, vilket innebär att texttolkningarna som görs relateras till helheten av intervjuerna för att få en holistisk syn på informationen (Sohlberg & Sohlberg, 2009).

Tillvägagångssätt

Då studiens syfte och frågeställningar handlar om idrottsledares upplevelser insamlades empirin genom fem semistrukturerade intervjuer. Genom intervjuer kan forskaren på kort tid få ta del av flera informanternas reflektioner kring ett fenomen. Informanterna kan berätta vilka rutiner de använder sig av och vilka upplevelser och erfarenheter de har av något (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vid semistrukturerade intervjuer har forskaren färdiga ämnen och frågor, men är flexibel gällande ordningsföljd och låter den intervjuade utveckla sina idéer kring det ämne som tas upp (Denscombe, 2016). Genom att anpassa frågorna och i vilken följd de ställs kan forskaren få en bredare bild med fler nyanser än genom standardiserade frågor (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). En svaghet med intervjun som metod är att den ger en begränsad bild av ett fenomen (ibid.), men då studien intresserar sig för idrottsledarnas egna perspektiv bedömdes intervjuer vara lämpliga.

Intervjuerna dokumenterades genom ljudupptagningar. Dessa ger en permanent och närmast fullständig dokumentation av allt som sägs, dock fångar de varken icke-verbal kommunikation eller andra kontextuella faktorer (Denscombe, 2016). Denna faktor har räknats in i analyseringen av materialet och citatens kontextuella faktorer har övervägts innan de skrivits in i resultaten.

Urval

För att besvara studiens syfte och frågeställningar ville vi komma i kontakt med informanter som kunde ge oss rika beskrivningar av sina egna upplevelser. För att idrottsledarna skulle ha haft tid att bekanta sig med sin förenings arbete med att skydda barn och för att föreningarna ska ha haft tid att exempelvis utbilda tränarna, användes ett urvalskriterium om minst ett års arbete inom föreningen.

Urvalet av informanter skedde genom ett bekvämlighetsurval, vilket är ett icke-slumpmässigt urval som exempelvis kan genomföras genom att man sätter upp ett anslag och söker villiga informanter (Trost & Hultåker, 2016). Genom ett läns idrottsförbund samt olika föreningsregister sammanställdes en lista på idrottsföreningar från fem kommuner. Samtliga föreningar som sammanställdes hade någon form av barn- eller ungdomsverksamhet. Vårt informationsbrev mailades till kansli, styrelse eller kontaktperson med en önskan om att föra vidare förfrågan till föreningens tränare. Då svarsfrekvensen var låg efter det första utskicket gjorde vi senare ytterligare ett utskick till en annan kommun.

Informanterna bestod av fyra nu aktiva tränare och en tidigare tränare. Av dessa var tre kvinnor och två män och alla hade minst fem års erfarenhet som tränare. Tränarna representerade två individuella idrotter och tre lagidrotter.

Sökmetod för tidigare forskning

De databaser som användes för att söka fram relevant litteratur var SocINDEX, SCOPUS, Taylor and Francis Online, Social Sciences Citation Index och Academic search elite. Vi tittade även på referenslistor för vidare forskning och sökte upp artiklar direkt via tidskrifter och genom Google Scholar. Alla artiklar som använts är referegranskade. Följande sökord användes enskilt såväl som genom kombinerade sökningar; idrott, idrottsförening*, sport, sports, sport club, sport clubs, child, abuse, neglect, maltreatment, mistreatment, coach, policy*, stagdar, report* referral, suspicion.

Analysverktyg

Datamaterialet i studien har analyserats genom en tematisk analys, vilket innebär att se över helheten av sitt datamaterial och finna upprepade mönster av mening (Braun & Clarke, 2006). Analysprocessen påbörjas när analytikern börjar notera och titta efter mönster och potentiellt intressanta ämnen i datamaterialet, vilket kan ske redan under insamlingsstadiet. När forskaren arbetar med verbalt material, såsom intervjuer, ska dessa transkriberas. Forskaren läser sedan

sitt material aktivt och letar efter mening och mönster (ibid.). Nästa steg är att koda sitt material. Kodning innebär att knyta nyckelord till olika textsegment i det transkriberade materialet för att senare lättare kunna identifiera ett uttalande (Kvale & Brinkmann, 2014). Man bör systematiskt arbeta igenom hela sitt datamaterial och identifiera intressanta aspekter som skulle kunna vara grunden till olika upprepade mönster (Braun & Clarke, 2006). Därefter analyserar forskaren koderna och funderar på hur de kan kombineras för att skapa olika teman (ibid.). Alla delar av ett tema bör hänga ihop med en central idé eller ett koncept (ibid.). Det kan vara önskvärt att försöka bryta sig loss från den kategorisering som verkar närmast till hand, till exempel en intervjuguides frågor, och försöka att se något på ett nytt sätt (Rennstam & Wästerfors, 2015).

Ett tema fångar något viktigt i datamaterialet i relation till frågeställningarna i studien och representerar någon form av mönster bland svaren eller svarens innebörder. Hur viktigt ett tema är beror inte nödvändigtvis på hur ofta det förekommer utan om det säger något viktigt gällande forskningsfrågan (Braun & Clarke, 2006). Dock måste man kunna presentera tillräckligt många utdrag för att visa att det finns ett tema (ibid.). Något som inte förekommer så mycket kan vara intressant och avslöjande, men är inget centralt tema (ibid.). Efter skapandet av teman granskar forskaren dessa och de utdrag som är kopplade till dem och gör eventuella förändringar. Sedan läser forskaren igenom all sin data ytterligare en gång för att försäkra sig om att temana fungerar i relation till datamaterialet och för att koda data som tidigare missats (Braun & Clarke, 2006).

Efter intervjuerna transkriberade vi olika delar var för sig. Vi lyssnade båda på alla intervjuer, läste alla transkriberingar samt noterade intressanta saker i relation till våra frågeställningar. Därefter kodade vi materialet var för sig och jämförde med varandra. Vi skrev ut koder och de utdrag som var kopplade till dem i pappersformat och skapade teman genom att konstruera och förändra olika grupperingar. De teman vi skapat, såväl som de utdrag som var kopplade till dem, granskades. Materialet lästes sedan igenom ytterligare en gång för att försäkra att temana reflekterade materialet samt för att upptäcka eventuella delar vi missat att koda i relation till våra teman. Denna process har inte varit linjär utan teman har skapats och omskapats och vissa utdrag har flyttats mellan teman.

Denna studies tematiska analys har varit teoretiskt då vi haft både teorier och studiens forskningsfrågor i åtanke under tematiseringen av datamaterialet. En teoretisk tematisk analys tenderar att drivas av forskarens teoretiska eller analytiska intresse. Denna form av tematisk analys kan ge en detaljerad beskrivning av vissa delar av datamaterialet, men ger en mindre rik

beskrivning sett till hela datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). Rennstam och Wästerfors (2015) menar att den ordning som uppstår i materialet när man analyserar kvalitativa data inte uppstår av sig själv utan skapas av forskaren och är intimt kopplad till den teori analytikern utgår från. Kategorier existerar inte redan i materialet utan konstrueras av forskaren (ibid.). Något som också hänger ihop med det teoretiska angreppssättet är att koda sitt datamaterial för en specifik forskningsfråga (Braun & Clarke, 2006).

Trovärdighet

Trovärdigheten av forskning påverkas av dess transparens, alltså genomskinlighet, och god forskning bör kunna kritiserars (Svensson & Ahrne, 2015). Genom studiens gång har vi försökt att öppet redogöra för steg som tas för att läsaren själv ska kunna kritiskt granska och bedöma validiteten i arbetet.

Validitet

Inom samhällsvetenskap handlar validitet om huruvida en metod undersöker vad den hävdar att den undersöker. Dock är validitet inte något som uppnås vid ett separat skede i en undersökning utan något som skall genomsyra hela forskningsprocessen. Validitet bygger på att forskaren ständigt kontrollerar, ifrågasätter och teoretiskt tolkar resultaten (Kvale & Brinkman, 2014). Detta har vi försökt göra genom reflektion kring design, intervjuguide och våra tolkningar.

Vid intervjuer ansikte mot ansikte kan datamaterialets riktighet och relevans kontrolleras under tiden den samlas in. Dock baseras datamaterial från intervjuer på vad informanten säger och inte vad denne faktiskt gör och det är inte alltid som uttalanden och agerande stämmer överens (Denscombe, 2016). De faktiska förhållandena redovisas inte alltid korrekt i en intervjusituation, men ett uttalande kan ändå uttrycka en sanning om personens uppfattande om sig själv (Kvale & Brinkman, 2014). En viktig fråga i samband med användandet av intervjuer är om informanten menar det forskaren uttolkar eller om det finns andra uttolkningar av vad som sägs (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Genom att använda tolkande frågor (se Kvale & Brinkman, 2014) har vi under intervjuerna ibland upprepat vår tolkning för informanten för att bekräfta om vår tolkning var rätt.

Reliabilitet

Reliabilitet handlar om forskningsresultatens konsistens och tillförlitlighet och talas ofta om i relation till frågan om huruvida andra forskare vid ett annat tillfälle skulle kunna få fram samma resultat (Kvale & Brinkman, 2014). En invändning mot intervjuens reliabilitet är att olika

intervjuare kommer fram till olika svar (Kvale & Brinkman, 2014). Denscombe (2016) menar att forskaren vid kvalitativa intervjuer nästan blir en del av datainsamlingstekniken. Då det sannolikt inte finns något sätt att ta reda på om någon annan forskare fått fram samma resultat kan man istället ta itu med frågan om tillförlitlighet genom att visa att forskningen använder sig av procedurer och beslut som andra forskare kan bedöma som rimliga. För att denna kontroll ska kunna göras krävs att man tydligt visar vilka metoder man använt, hur man analyserat samt beslut man tagit (ibid.). Detta är något vi försökt ta hänsyn till under studiens gång.

Generaliserbarhet

En studies trovärdighet kan hänga samman med möjligheterna att kunna generalisera, vilket handlar om att utifrån sin egen forskning kunna säga något om en större population eller en annan miljö (Svensson & Ahrne, 2015). Då studiens urval av informanter inte eftersökt att vara representativt kan resultaten inte heller generaliseras till hela populationen av idrottsledare. En annan form av generalisering är att hävda att studiens resultat kan överföras på andra personer eller sociala miljöer som liknar dem man själv studerat, t.ex. genom att jämföra med tidigare liknande forskning (ibid.). Detta kommer utifrån studiens resultat diskuteras i avsnitt sex.

Etiska ställningstaganden

Vid intervjuerna tillämpades principerna informerat samtycke, konfidentialitet samt nyttjandekravet. Informerat samtycke innebär att informanterna ska bli informerade om studiens syfte och själva bestämma om de vill medverka. Konfidentialitet handlar om att de uppgifter som kommer in bevaras och redovisas på ett sådant sätt att ingen utomstående kan identifiera informanterna. Nyttjandekravet handlar om att insamlade uppgifter inte används för åtgärder som har en direkt påverkan på informanten eller användas för kommersiellt ändamål (Svensson & Ahrne, 2015). Informanterna informerades om detta både i informationsbrevet och muntligt innan intervjun. Vid intervjun informerades de även om att det endast var vi som skulle lyssna på ljudupptagningen och de erbjöds att innan publicering få läsa de delar av arbetet där deras uttalanden förekom. Då reflekterande kring ämnet övergrepp mot barn möjligtvis kan röra upp många känslor, t.ex. känslor av misslyckande, hade vi med oss ett telefonnummer till BRIS stödtelefon för idrottsledare som vi kunde hänvisa till.

För att varken enskilda tränare eller föreningar ska drabbas av några konsekvenser av det slutgiltiga arbetet är det viktigt att dessa inte kan identifieras. Arbetet ska inte göra så att t.ex. föräldrar eller barn väljer bort en klubb på grund av något som framkommit i studien och tränare ska inte drabbas på grund av något denne sagt. Vi har valt att presentera citaten så att det inte

ska gå att koppla ihop alla citat som en viss informant sagt och på så sätt skapa en profil som underlättar identifiering. Vi har även valt att inte presentera vilka specifika idrotter det gäller utan istället nämnt dem som individuella idrotter eller lagidrotter. Där ett citat innehåller idrottens namn har det bytts ut mot exempelvis *idrotten* och markerats med: []. Vi har även förändrat och markerat vissa ord som kan vara känsliga eller ha betydelse för identifiering. Där större delar av texten har uteslutits är detta markerat med: [...]. Där informanten gjort en längre paus mitt i mening är detta markerat med tre punkter.

Det talade språket är inte alltid lika rent och tydligt som det skrivna språket. För att underlätta läsningen samt för informanternas upplevelse av att se sina uttalanden presenterade har vi valt att revidera citaten genom att ta bort hummanden och upprepanden av samma ord samt rättat vissa språkliga felaktigheter, med noggrann kontroll så att ändringarna ej förändrat betydelsen. Dessa förändringar har ej markerats i citaten.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras resultaten av intervjuerna samt vår analys av dessa genom de valda teoretiska perspektiven. Resultaten redovisas utifrån frågeställningarna genom presentation av de teman som konstruerats. För att besvara hur idrottsledarna upplever föreningens preventiva arbete har vi konstruerat temana *Förhållningssätt* och *Praktiska förutsättningar och åtgärder*. För att besvara hur idrottsledarna ser till sin egen förmåga, samt vilket stöd de får från omgivningen har vi konstruerat temana *Kunskap, erfarenhet och utbildning* och *Dialog*. Under varje tema presenteras vår analys i ett separat avsnitt.

Idrottsledarnas upplevelse av föreningens preventiva arbete

Förhållningssätt

”Idrotten vill” var inte känd av alla ledare och ett aktivt arbete med dokumentet saknades i flera föreningar. I några föreningar hade dokumentet eller tankar ur det inkorporerats i andra dokument som respektive idrottsförbund hade. Flera av ledarna var inne på att föreningarna försökte behandla alla lika och tanken om en idrott som inte endast fokuserar på resultat återfinns hos alla ledare. Flera ledare identifierade press på resultat och tidig elitsatsning, nedan benämnt som *spets*, som en faktor varigenom barn kan fara illa. Detta kan ske genom påtryckning av föräldrar och bemötande från ledare inom föreningen. Ledarna värdesätter personlig utveckling för den individuella idrottaren högre än idrottsprestationer och de flesta uttryckte en positiv inställning till en breddverksamhet som inkluderar alla ungdomar. En ledare

från en lagidrott uttryckte: ” [...] *det har varit en tydlig värdegrund från föreningens sida. Att vi ska satsa på bredd och inte på spets.*”. En annan ledare som under många år jobbat med elitverksamhet inom en individuell idrott som tränar i grupp, uttryckte vikten av breddidrott och ansåg att det var en förutsättning för att få en elitverksamhet.

[...] det är bara bredden som gäller. Så många som möjligt [i idrotten]. [...] Då får man fram några stycken som tycker att det är roligt att fortsätta. Då får man fram elit av det. [...] uppmärksammar vi inte bredden, då får vi inte heller eliten.

Ledarna ansåg att de själva bemötte barnen rättvist och att föräldrarnas agerande oftast var ett minimalt problem i de lag eller grupper som ledarna tränade. Dock berättade de om problem de identifierat inom andra föreningar de stött på där exempelvis föräldrar pressat sina barn i tävlingssammanhang. En ledare berättade att denne vid en tävling uttryckt till en resultatinriktad förälder: ”*Det kan vara bra för henne att veta att man kan förlora*” och menade att detta också var viktigt att lära barnen.

En av ledarna inom en individuell idrott betonade att en fördel med att tävla individuellt var att de kunde lägga satsningen mer på sin egen nivå. Svårigheten med att de tränar i grupp blir dock att ungdomarna ska lära sig att inte jämföra sig med varandra, något som ledaren ansåg var viktigt att jobba med. Samma ledare hade även en positiv inställning till att äldre idrottare som inte längre elitsatsade ändå höll sig kvar inom sporten och fortsatte tävla trots att deras resultat var sämre än förut. Ledaren upplevde att de äldre aktiva fungerade som förebilder för de yngre idrottarna och att den avslappnade inställningen till resultat även gav de yngre en bra inställning till tävlingar.

[...] De äldsta kommer tillbaks och tävlar på skoj och gör mycket sämre [resultat] än vad de har gjort tidigare [...] och de är med och tränar också tillsammans med oss va och det innebär ju också att det finns en, alltså man vet att folk kan göra bort sig det gör inte så mycket. Vi liksom, vi tillåter det och det är inte den här prestationen du behöver, utan det är din egen prestation. [...] Den mentaliteten tycker jag alla tränare hos oss har [...]

Flera ledare menade att de såg felaktiga sätt att bete sig och uttrycka inom sin förening eller andra föreningar de kommit i kontakt med.

[...] min upplevelse av [min idrott] över huvud taget är att det är en väldigt hård miljö med många män som har starka viljor som kan vara lite halvelak och kanske till och med peppa till det på matcherna. Däremot jag brukar vara ganska hård på våra spelare om de beter sig illa [...]

En annan ledare menar att det fanns ledare i dennes förening som tyckte att det skulle vara lite ”grabbigt” och att en viss jargong var accepterad men att denne själv valde att tydligt markera när aktiva inom föreningen gjorde övertramp. Ledaren berättade om en specifik händelse under en match där ett barn uttryckte sig sexistiskt samt kränkande och ledaren valde att bänka

spelaren och säga åt på skarpen. Ledaren menade att det var viktigt att sätta stopp för beteendet på en gång: *”Men då var det ju liksom en jargong som hade kunnat fortsatt”*. En annan ledare menade att det vid situationer där många var samlade var viktigt att visa tydliga gränser om någon aktiv gjorde ett grövre övertramp: *”då kan man kosta på sig tycker jag att ryta till och gärna så att många hör det”*. Ledaren menade att denne även skulle sätta en gräns om en annan ledare gjorde ett allvarligt fel, men att det då förmodligen skulle ske genom samtal.

En ledare var inne på att en bra attityd bland ledare bland annat kom genom att de fostrats i klubben.

[...] barn som har, startade hos mig, kommer in med sina barn nu och hjälper till med träningen va. Så då, och då har ju de på något vis också fostrats i hur vi jobbar va och egentligen kan väl jag erkänna då att jag fostrades ju av den som var ledare för klubben när jag var aktiv [...]

Samma ledare berättade även om hur föreningen hade utformat tydliga riktlinjer i skriftlig form som alla nya ledare fick i samband med att de började jobba. Detta ansåg ledaren bidrog till att tränarna enklare anammade föreningens tänk.

[...] det står allt som gäller för klubben. Och hur man ska agera. [...] praktiska saker också som tränaren behöver veta men också litegrann om hur vi som tränare ska agera som personer i här jobbar vi på det här sättet.

En ledare beskriver att det i dennes förening råder bristande diskussioner gällande hur man förhåller sig till barnen. Ledarna i föreningen hade gått utbildning i barnens rättigheter och hur de ska agera som ledare och det fördes vissa diskussioner med ledare som ansvarade för barn i samma ålder, men diskussionen hade inte tagits på klubbnivå.

[...] man pratar ju om hur man är som ledare [...] Men det är ju inte föreningen som utbildar oss utan det är ju förbundet som utbildar oss och SISU. Så där tas det ju upp. Men det är ju inte så att vi har en ledarträff i vår förening och pratar om det.

När ledarna fick frågan om huruvida föreningen arbetade utifrån Barnkonventionen svarade de att de ansåg att de gjorde det eller beskrev sätt på vilka olika delar av den uppfylldes. En av ledarna upplevde att de inte medvetet jobbat med Barnkonventionen, men trodde ändå att de gjorde det. Ledaren ansåg även att idrotten var ett verktyg för att uppfylla Barnkonventionen.

Det är spännande för ja. Jag skulle inte säga att jag har medvetet tänkt att jag gör det. Jag tror nog mer att jag haft den synen att idrott är ett sätt att skydda barn. Att om barn har något att satsa på, till exempel om de har [vår idrott] eller en annan idrott, att det ser till att de får kompisar och att man kanske kommer iväg till skolan och att på så sätt skyddar vi dem från våld och kriminalitet och sådana saker. Men, och på det sättet så tänker jag att vi jobbar på det men jag har inte tänkt på det att jag jobbar proaktivt i just vad barnen behöver och vad de har rätt till.

Även en annan ledare pekade på att idrotten kan agera som ett verktyg för barns välmående:

[...] idrotten är bara en del av utvecklingen. Det är alltså utvecklingen är att utvecklas som människa, som person och som individ. Och idrotten är en möjlighet att göra det. Vi har väldigt

tydligt i [idrotten] då att det är våran policy att vi... det är individen som ska utvecklas och bli som människa bättre genom att hålla på med [idrotten], sen är [idrotten] ett verktyg för att nå dit.

En tredje ledare pratade även om vikten av att få vänner och lära sig kamratskap och hur den var större än att bli proffs och att detta var något alla ledare i hennes grupp var överens om.

Analys

Från vårt resultat kan vi ur ett systemteoretiskt perspektiv tolka det som att de tankar som Riksidrottsförbundet på makro-nivå vill förmedla präglar intervjupersonernas förhållningssätt till idrott. Dock tyder ledarnas upplevelser av vissa andra föreningars förhållningssätt på att dessa tankar inte genomsyrar alla mikro-system inom idrottsvärlden. Vi tolkar det även som att det inom större föreningar kan bildas olika mindre system inom samma förening med olika sätt att förhålla sig till barnen.

Idrottsledarnas beskrivningar av idrotten som ett verktyg för att främja barns utveckling och välmående tyder på att idrottsledarnas arbete kan anses ha en proaktiv verkan även utanför idrottsaktiviteten. Idrotten kan hjälpa barnen i deras andra mikro-system såsom sociala relationer med andra barn, vilket kan leda till en bättre samhörighet i skolan och i sin tur göra att barnen löper mindre risk för att fara illa.

Modellinläring kan ske genom att observera andra, se konsekvenser av ett visst beteende och sedan kopiera eller imitera detta. Genom att de yngre idrottarna observerar de äldre idrottarnas glädje till sporten och även märker att ingen annan lägger vikt på att resultaten är sämre än förut utan fokuserar på individuella delmål tolkar vi det som att de äldre fungerar som modeller, vilket leder till att de yngre idrottarna själva blir mer positiva i tävlingssammanhang oavsett resultaten. Att få in en sådan attityd genom modellinläring från förebilder kan ses som en form av indirekt preventivt arbete från föreningen. Beskrivningen av en liknande anda bland tränare, som indirekt uppstått genom att tränarna fostrats i klubben, kan också tolkas som en form av modellinläring där ungdomar växer upp i en förening, ser hur människor agerar inom föreningen och sedan själva imiterar detta när de själva blir tränare.

Flera ledare uttrycker hur de tydligt markerar när aktiva gör övertramp. Vi tolkar det som att när markeringen sker inför andra i gruppen används den tillsagde som modell. Beteendet får negativa konsekvenser, i form av reprimander, vilket kan avskräcka andra i gruppen från att bete sig lika. Om en ledare istället väljer att inte säga någonting så skapar detta möjlighet för beteendet att fortsätta och eventuellt till och med öka vilket kan leda till att någon tar skada.

Praktiska förutsättningar och åtgärder

En tränare som blev tillfrågad hur föreningen arbetade för att skydda barn från att fara illa svarade: *”Inte jätteaktivt måste jag tyvärr säga då utan det blir ju mer ‘skulle det hända någonting’[...]”*. Ledaren ansåg även att det fanns bristande policys och handlingsplaner gällande ämnet i föreningen men att ett dokument ledaren kände till täckte in barnperspektivet.

Flera av ledarna beskrev att man inte talat så mycket om området övergrepp inom deras föreningar och att de inte kände till så många policys kring det. En av ledarna var positiv till att föra en dialog om ämnet men reflekterade även över problematik som diskussioner kunde medföra. Ledaren ansåg att det kunde skapas en onödig oro om föreningen förde öppna diskussioner om övergrepp då medlemmar i föreningen kunde börja spekulera om anledningen bakom diskussionerna.

Men jag tror också att ibland är det också så att skapar vi speciella forum för det, då skapar vi också en oro någonstans ute bland föräldragruppen för det hela som skapar en [...] en hype och där man också sätter fokus på tränarna som kanske är helt oskyldiga.

Tränaren såg hellre att föreningen skulle ha ett paket med policys och handlingsplaner för hur man gjorde om man misstänkte mobbning, sjukdom, psykisk ohälsa eller övergrepp och att man förde diskussioner bland styrelsen om man till exempel skulle ha utbildning i frågan.

Den nyliga internetrörelsen ”#metoo”, vilken belyste sexuella trakasserier, nämndes av ett par tränare. En menar att det kunde ha fungerat som ett tillfälle att diskutera frågan inom föreningen, men att så inte skedde.

[...] när ‘#metoo’ var då skrev jag också till vår förening att ‘nu borde’, för vi har ju både tjejer och killar i vår förening, och jag sa ‘nu borde ju vi liksom använda det här liksom och prata om det och så’ men det gjorde vi inte.

I de två individuella idrotterna kunde det bli aktuellt med kroppskontakt mellan ledare och barn i inläringssituationer. En av ledarna valde att endast instruera verbalt för att förhindra att något felaktigt kunde ske medan den andre ansåg att en viss kroppskontakt var nödvändig för att idrottaren skulle få bästa möjliga förutsättningar vid inläring. Den sistnämnde tränaren berättade att denne blivit mer uppmärksam gällande sitt eget agerande nyligen när sexuella trakasserier blivit uppmärksammade i media i samband med ”#metoo”-rörelsen. Ledaren poängterade att denne inte ändrat sitt sätt att förhålla sig till barnen men att denne var noggrann med att bygga upp ett förtroende med det specifika barnet och hoppades att barnet skulle uttala om den inte ville bli vidrörd.

En av ledarna pratade om att denne helst inte ville vara ensam vuxen tillsammans med barnen för att skydda sig själv från falska anklagelser men menade att det ibland inte var praktiskt möjligt på grund av bristande resurser. Flera av ledarna uttryckte även att de hade rekryterings-svårigheter när det gällde just tränare. En ledare uttryckte att ”*Det är ju svårt att få ideella ledare också så man är ju jätteglad om man får dem [...]*”. En annan ledare beskrev hur rekryterings-svårigheter kan leda till att föreningar får svårigheter med att ställa krav på sina ledare:

Vi har jättesvårt att få tränare till exempel, och många vuxna som brinner för [idrotten] men när man säger ’*kan du ge två dagar i veckan och hålla träningar?*’ ... och då tar man det man kan och då kanske man inte får de utbildningar och den kunskap man behöver för att kunna hantera det.

En annan av ledarna uttryckte hur mobbning var en stor risk i en större grupp samt att en brist på ledare kunde göra det svårt att upptäcka:

För är du tillräckligt många ledare då har du tid att se varje barn. Är du 2 ledare på 30 barn så kan du missa. Då gör det att du missar för du har inte tiden helt enkelt och inte uppmärksamheten [...]

En annan informant menade att det även fanns rekryterings-svårigheter när det gällde aktiva till dennes idrott, bland annat på grund av bristande uppmärksamhet i media. Att inte ha så många aktiva var något som både kunde vara negativt och positivt när det gällde att skydda barn inom idrotten. Ett relativt lågt deltagarantal ledde till grupper med stort åldersspann, vilket gjorde att vissa barns träning inte blev optimal efter sin ålder. Dock skapades en gruppdynamik som kunde förhindra mobbning, något informanten menade möjliggjordes i homogena grupper:

Det är jättesvårt att mobba någon 13-åring när man är 19 själv alltså... den homogena gruppen skapar ju möjligheter för uteslutningar, om klädmode, hur du sminkar dig, hur du klär dig, alltså den biten i den homogena gruppen är det ju enklare att det förekommer.

Ett par ledare nämnde hur de försökte jobba förebyggande genom att svetsa samman gruppen även utanför den valda idrottsaktiviteten och en ledare berättade hur de äldre aktiva agerade som förebilder och ordnade aktiviteter för de yngre:

Dom ställer upp och dom fixar mellomys på lördagen och så bjuder man in allihopa på, då sitter man då och käkar nere på IP och så har man mellomysen eller man fixar Halloweenfest på träningslägret, så att de gör det för de yngre barnen.

En annan ledare uttryckte hur brist på lokal ledde till svårigheter för dennes förening att bygga en föreningskänsla. Ledaren nämnde även hur en lokal hade kunnat ge möjligheter till fler förebyggande åtgärder då det skulle kunna fungera som en samlingsplats för att diskutera värdegrund inom föreningen. På föreningsnivå kände ledaren inte till några policys om att föra diskussioner inom föreningen. Ledaren hade dock diskussioner inom laget och använde sig av föräldrakontakt som en preventiv åtgärd.

[...] dels så har vi ett brev som vi tagit fram som går ut inför säsongen där man liksom beskriver deras roll. [...] hur vi är mot varandra i laget och jag förutsätter ju att man läser det här naturligtvis. Men kommer det in en ny så måste man ju ta det med den föräldern.

Även andra ledare pekade på att kommunikation mellan föräldrar och ledare var en viktig faktor för att barnen skulle få ett så bra bemötande som möjligt inom idrotten.

En av ledarna pekade också på att dennes förening i slutet av varje säsong hade en skriftlig utvärdering för de aktiva där man t.ex. ställde frågor kring gruppen, trivsel och farhågor.

Analys

Ur ett systemteoretiskt perspektiv är det svenska idrottssystemet med dess idéer på exo- och makronivå uppbyggt kring ideella ledare. Om en förening har svårt att få ideella ledare kan detta leda till situationer där ledare blir ensam med barn vilket gör det svårt att försäkra sig om att ledare bemöter barn på ett önskvärt sätt. En ledare uttryckte oro för att detta kan leda till falska anklagelser. Brist på ledare kan även leda till svårigheter att i större grupper upptäcka när det finns risk att ett barn far illa. Hur media på en makronivå uppmärksammar idrotten kan leda till konsekvenser på föreningsnivå i form av mindre aktiva i vissa idrotter. Detta kan få konsekvensen att det enskilda barnet drabbas utvecklingsmässigt inom idrotten, men det kan också ha en förebyggande effekt just när det gäller mobbning.

Vi tolkar det som att diskussionerna kring sexuella trakasserier som förts på en makronivå har haft en inverkan på individnivå genom ökad medvetenhet och att det potentiellt kunde ha haft en större inverkan på föreningsnivå.

Oron för att skapa en hype vid diskussioner kring övergrepp kan ses som att det inte går att kontrollera vad tillförandet av ny information in i ett system har för verkan. Diskussionerna kring övergrepp kan istället för att endast verka som en förebyggande åtgärd väcka misstankar i exosystemet mellan förälder och tränare. Att vara ensam ledare för en grupp kan också medföra ökad risk för falska anklagelser.

Skillnaderna i ledarnas uppfattning om sammanhållning i föreningen mellan den ledare som hade en föreningslokal och den ledare vars förening inte hade det kan tolkas som att de förutsättningar som kommuner på en exonivå skapar för föreningarna påverkar deras förutsättningar att skapa en samhörighet för barnen. På mesonivå kan vi även se att det är viktigt att upprätthålla en god kontakt mellan föräldrar och ledare för att försäkra sig om barnens välmående.

Idrottsledarnas förmåga samt stöd från omgivningen

Kunskap, erfarenhet och utbildning

Alla ledarna tror att de skulle upptäcka händelser där barn far illa, men flera garderar sig eftersom det finns risk att man missar mycket. En ledare som även arbetade med barn och ungdomar utanför idrotten uttryckte: *”Jag hoppas jag kan se det utifrån mitt yrke, men sen är jag inte blind för faktumet att det är alltid mycket som händer, speciellt bland ungdomar, som man missar.”*. Ingen av ledarna kände sig helt säker på att de skulle kunna upptäcka att det skett ett övergrepp om det inte är så att de själva direkt ser situationen. Flera ledare beskriver det som speciellt problematiskt att identifiera sexuella övergrepp.

Jag var själv mobbad när jag var 12 år så att de signalerna känner man väldigt snabbt igen och sen är det svårt med det här med sexuella övergrepp och så, det är jättesvårt, för jag har aldrig ens varit i närheten av det själv.

[...] övergrepp mot, alltså rent sexuellt eller antastande, jag vågar inte svara på det. Det är, jag skulle nog inte se eller upptäcka om det inte var någon som talade om eller alltså att jag såg det med egna ögon.

Endast en av ledarna har erfarenhet av att det skett någon form av sexuellt övergrepp inom idrotten. Övergreppen hade skett i en tidigare förening ledaren varit aktiv inom för många år sedan, men ledaren beskriver att detta är något som denne fortfarande bär med sig.

Även om ledarna inte känner att de kan övervaka alla situationer uttrycker flera att de känner sig relativt trygga i att upptäcka mobbning. Flera av ledarna uttrycker olika former av erfarenhet av olika former av mobbning och ett par uttrycker även att det finns skillnader bland ledarna i hur väl de upptäcker sådana saker.

[...] se att inte ett barn hamnar utanför. Det har man olika förmåga till att se helt enkelt som människa.

Men jag vet att andra tränare kanske inte är lika känsliga för det va, så det, där måste man ju vara lite uppmärksam då, är det någon som står utanför, att det finns, bildas ett gäng då...

Flera av ledarna nämner även andra former av erfarenhet i och utanför idrotten som bidragit till deras kunskap kring övergrepp och annat som kan vara behjälpligt när det handlar om att skydda barn från att fara illa. Flera nämner utbildningar som skett genom arbetet och olika föreläsningar de varit på både genom SISU och på andra sätt. En ledare beskriver en föreläsning som gav denne helt ny kunskap om barn med speciella behov:

[...] vi har ju fått föreläsningar och kurser om barn med speciella behov då, ADHD och sådana här saker. Det för ju med sig massa komplikationer och där har det var mer att man har *’oj det här visste jag inte om, det här var riktigt bra att få reda på’*.

Ledaren berättade om ett fall de haft innan utbildningen där ledarna inte hade lyckats bemöta ett barn med speciella behov på ett sätt som barnet mådde bra av. Ledaren uttryckte att de antagligen hade hanterat situationen annorlunda utifrån den kunskap de fått genom utbildningen. Även andra ledare talade om vissa svårigheter kring barn med speciella behov och kontakt med föräldrar och kommunikation mellan tränare nämndes som viktigt för att hantera barnen på bästa sätt.

Flera föreningar saknade krav på utbildning för sina ledare, men fyra av informanterna hade någon form av idrottsutbildning. En ledare från en mindre idrottsförening uttryckte att det kunde finnas ekonomiska svårigheter som hindrade föreningen från att utbilda alla de ville. När ledarna blir tillfrågade om de utbildningar de gått inom idrotten beskriver flera brister när det gäller området övergrepp.

Det pratar man inte om på utbildningar, hur man identifierar övergrepp, det gör man ju inte! Inte vad jag kommer ihåg i alla fall att vi har diskuterat.

Jag skulle inte säga att mina utbildningar just genom [idrottsutbildningar] eller SISU-utbildningar har varit särskilt hjälpsamma i att kunna upptäcka och hur ska man hantera och hur man ska tänka kring dom sakerna.

En tredje ledare uttryckte att området täckts in tillräckligt på utbildning, men att det som tagits upp inte tillfört ny kunskap för denne. En fjärde ledare menade att området inte var så aktuellt när denne gick sina senaste utbildningar för många år sedan.

Flera av ledarna menade att det saknades handlingsplaner, eller att de inte kände till några, för de fall där det fanns misstanke om att ett barn kunde fara illa och de föreningar som hade handlingsplaner hade ytterst få sådana. En ledare uttryckte: *"[...] skulle det då uppstå mobbning eller liknande så vet jag faktiskt inte vad vi har för handlingsplan. Vilket är lite tråkigt."* En av ledarna nämnde att det inte fanns någon handlingsplan kring mobbning i just deras förening men att det fanns en allmän handlingsplan att ta del av via SISU.

Trots avsaknaden av uttalade planer gällande hur ledare ska agera uttryckte samtliga ledare att de i någon mån var villig att ta tag i situationer om det fanns misstanke att ett barn for illa. Trots att ledarna inte visste exakt hur de skulle gå tillväga så uttryckte de att de skulle agera. *"Jag går ju mycket med magkänslan och... ja, jag tror jag skulle varje fall om det uppstod en situation så skulle jag kunna hitta ett sätt att ta tag i det på."* Flera ledare uttryckte även att de hade hjälp av sin livserfarenhet.

En av ledarna menade att denne skulle agera men att denne inte visste om idrottsledare hade anmälningsplikt:

Nej jag vet inte, har jag anmälningsplikt? [...] . Men ärligt talat så vet jag inte vilka steg jag skulle ta... liksom, vad finns det någon lag som säger... man har ingen sån här ”whistleblower-funktion” liksom men det borde det kanske finnas.

Ledaren berättade om ett fall där de misstänkt undernäring hos ett barn, de hade hanterat situationen internt bland ledarna i gruppen men intervjupersonen reflekterade över hur denne inte visste hur föreningen hade kunnat hjälpa till med att ta det vidare ytterligare om det hade bedömts nödvändigt.

Analys

Att det på exo- och makronivå, från olika förbund, saknas utbildningskrav och krav på att förnya utbildningar kan göra att ledare inom barnens mikrosystem saknar tillräckliga kunskaper för att förhindra barn från att fara illa. Ekonomiska förutsättningar som föreningar får på grund av hur idrottssystemet är uppbyggt på exo- och makronivå kan ha en påverkan på föreningens möjligheter att utbilda ledare vilket kan påverka hur ledare agerar i olika situationer.

Ledarnas erfarenheter från utbildningar såväl som livserfarenhet kan komma att påverka hur väl förberedda de är att bemöta olika situationer som rör barnen. I barnens exosystem ingår ledarnas tidigare erfarenheter som indirekt påverkar barnet. Exempel på detta är ledarnas erfarenheter av att själv fara illa, utbildningar både inom och utanför idrotten och övrig livserfarenhet. Vi kan även se att saknad av erfarenhet i exosystemet försvårar upptäckten av t. ex. sexuella övergrepp. Skillnaderna i hur man uppfattat att området övergrepp täckts in och därmed eventuella brister i utbildningar kan tyda på att barnens rättigheter gällande frihet från övergrepp, som skapats på makronivå, inte på ett tillräckligt bra sätt förmedlats ner till praktiska utbildningar i de lägre systemen. Osäkerheten kring om ledarna har anmälningsplikt eller inte kan också tolkas som en brist i kommunikationen mellan olika systemnivåer.

Bristen på vetskapen om det finns några handlingsplaner kan bero på att det inte existerar några eller på en brist i kommunikationen i föreningssystemet. Handlingsplaner som finns på exonivå, exempelvis den som nämns inom SISU, kan hjälpa föreningar.

De erfarenheter som ledarna har med sig från tidigare gällande mobbning kan ses som en form av social inlärning där ledare genom att observera olika situationer under sitt liv lärt sig att känna igen vissa signaler. Detta kan bidra till att ledarna är mer uppmärksamma på en viss form av beteende då de relaterar det till egna känslor de fått i liknande situationer. Intervjupersonen

som haft erfarenhet av att se sexuella övergrepp inom en tidigare förening uttryckte att detta är något som denne bär med sig, vilket vi tolkar som en form av inlärning som gett ökad uppmärksamhet och riskmedvetenhet när det gäller just sexuella övergrepp.

Dialog

Att upptäcka och bedöma situationer där barn kan fara illa ligger inte ensamt på ledarna utan de använder sig även av andra personer i sitt nätverk. En av ledarna pekade på att svårigheterna med att upptäcka saker när man är få ledare kan avhjälpas genom att föra en öppen dialog med barnen.

Vi har ju pratat om i laget om att om man uppfattar att en kompis inte är med i gruppen eller blir liksom retad på gränsen till mobbad så ska de komma till oss och prata om det liksom. Det är svårt att upptäcka när man har 34 och så är man 4 ledare så har man lite olika varje gång och så. Så att det är ju viktigt att man har, att barnen känner att dom kan komma, att dom har det förtroendet, att dom kan komma och berätta liksom.

Flera informanter pekade på att barnen själva kom och pratade med ledarna om det var någonting som hänt. Detta kunde gälla saker som skett inom såväl som utanför idrotten.

[...] det känns som att det blir bättre och bättre att ungdomar känner sig trygg med att kunna säga det att *'ja men det här kändes inte bra, kan du hjälpa mig prata om det här?'*.

[...] barnen själv kommer och berättar vad som händer på skolan det här med mobbning.

Flera ledare ansåg att det var bra att prata med barnet i fråga om det uppstått någon form av misstanke och en ledare nämnde även att denne gärna inkluderade barnet i lösningsprocessen. En annan informant menade att man vid misstanke om att en ledare skulle gjort ett barn illa på något sätt måste ha personer i styrelsen som vågar prata med ledaren och fråga hur denne uppfattat situationen och även prata med barnet enskilt: *"[...] tar en person som har liksom erfarenhet av att prata med barn som pratar med barnet om hur den uppfattat det och absolut inte sätta ledaren och barnet i samma rum."*

Alla ledare menade att de vid de flesta problem först skulle vända sig inom sin förening för att lyfta problemet med kollegor och styrelse för att diskutera och eventuellt hitta en intern lösning. Trots att idrottsledare inte har anmälningsplikt enligt lagen (Riksidrottsförbundet, 2018) pekar flera på att de skulle göra en anmälan vid starka misstankar om att något allvarligt skett. När det gäller grövre former av övergrepp, exempelvis fysiskt våld eller sexuella övergrepp skulle de vända sig utanför föreningen till polis eller socialtjänst, men de flesta ledarna menade ändå att det första steget vore att prata inom föreningen. En ledare uttryckte vid en fråga om hur denne skulle hantera misstankar om sexuella övergrepp: *"Oj, jättesvårt. Jag skulle nog ha"*

börjat med föreningen, det tror jag. För dem har vi förtroende för. Men jag hade nog inte nöjt mig med det, det tror jag inte.”.

Samtliga ledare tror att de skulle få stöd från sin förening om de ville göra en orosanmälan till socialtjänst eller polis men ingen av de ledare som intervjuats hade hamnat i en situation där de gjort en orosanmälan.

Ingen av ledarna hade någon aktiv handledning genom föreningen men flera pekade på att de hade människor de kunde vända sig till både inom och utanför föreningen för att rådfråga och kunna ventilerat saker. Några pekade på egna kontakter med professionella såsom psykolog eller polis och några skulle vända sig till sitt idrottsförbund eller SISU. En informant uttryckte ”[...] jag har ändå vår ordförande [...] och ibland kan man ventilerat med henne och bolla lite saker och det känns skönt.” och en annan beskrev:

Hjälpen den tror jag man måste ha när det händer, när man är inne i det, då behöver man hjälp av någon som är proffs. *‘Hur ska jag agera nu? Jag har en kille eller tjej här som agerar otroligt annorlunda’.*

Den sistnämnde informanten menade också att föreningen måste vara förberedd på detta när situationen uppstod och kunna hänvisa tränarna till en psykolog för rådfrågning:

När tränaren kommer då ska vi ha någon som vi kan säga att *‘Du, det här tycker jag du ska prata med [en psykolog] om, bara för att få en bild av det’.* Och då kan ju han som psykolog då säga att *‘Ja det här är, jag kommer med på en träning’* eller *‘ja, jag kan ju ställa upp’.*

Analys

Vi tolkar det som att förtroende är viktigt både i mikrosystemet mellan ledare och barn såväl som mesosystemet mellan styrelse och ledare. Genom att bygga upp ett förtroende bland barnen kan ledarna dels få hjälp att upptäcka saker som sker i den närmaste gruppen och även få förslag på vissa lösningar. Ledarna kan även få ta del av saker som sker i barnens andra mikro-system, exempelvis skolan, och genom kommunikation i mesosystemen vara med och förhindra problem även utanför idrotten. Kommunikation i mesosystemet mellan ledarna och andra ledare samt styrelse möjliggör ett sätt för ledarna att få hjälp att bedöma misstankar och veta hur de ska agera. Förtroende i detta system kan även hjälpa ledarna att kommunicera med system utanför sitt närmsta systems gränser. Genom att ta hjälp av människor utanför sitt närmsta systems gränser kan ledarna få feedback för att lättare bedöma situationer. Genom att skapa ett nätverk av professionella som kan kontaktas kan alla ledare inom en förening lätt få tillgång till den hjälp som behövs.

6. Diskussion

Nedan presenteras de viktigaste resultaten som sedan kopplas till tidigare forskning följt av några avslutande reflektioner kring dessa resultat. Därefter diskuteras fördelar och nackdelar med de valda metoderna samt förslag till vidare forskning.

Resultatdiskussion

Flera ledare uttryckte att föreningarna kunde arbeta mer aktivt än vad de i dagsläget gjorde med förebyggande åtgärder för att förhindra att barn far illa. De uttryckte även att det inte fördes tillräckligt mycket diskussioner gällande ämnet inom föreningen. Flera ledare hade även upplevt skillnader i attityder mellan olika ledare inom sporten såväl som inom den egna föreningen, vilket kan tyda på en bristande samsyn i hur idrottsledare bör förhålla sig till barn.

En del ledare uppgav i intervjuerna en bristande kunskap gällande styrdokument som framtagits på högre nivå såsom "Idrotten vill". Trots detta redogjorde ledarna genom intervjuernas gång för essensen ur flera av dessa dokument vilket kan tyda på att de trots att de inte har koll på de exakta dokumenten anammat idéerna från dem och att det speglar sig i hur de för den dagliga verksamheten.

Det framkom även att ledarna ansåg att de praktiska förutsättningarna var av stor vikt för att arbeta preventivt. Viktigast av dessa förutsättningar var antalet ledare, vilket även flera ledare ansåg var en viktig faktor i att upptäcka signaler på när barn riskerar att fara illa.

Mobbning var det ledarna ansåg var lättast att identifiera medan de flesta ledare ansåg att signaler på sexuella övergrepp var svårast att identifiera. Flera ledare uppgav att deras personliga erfarenheter hjälpte dem att lättare upptäcka problem av liknande karaktär.

Då inte alla ledare haft egen erfarenhet av olika situationer lägger detta stor vikt vid kvalitet på utbildningar för att garantera att ledare, oavsett tidigare erfarenhet, skall vara förberedda på att hantera olika situationer. Dock uppgav flera ledare att just övergrepp inte täckts in i de utbildningar de gått.

De flesta föreningar hade bristande handlingsplaner gällande hur de skulle agera i fall där det fanns risk att ett barn far illa. Trots detta uppgav samtliga ledare att de skulle agera i fall där de misstänkte att ett barn kunde fara illa.

Flera ledare pratade om vikten av att det fanns förtroende mellan barn och ledare såväl som mellan ledaren och övriga i föreningen såsom styrelse eller andra ledare. Kommunikation mellan barn och ledare kan underlätta för ledare att uppfatta när en situation är skadlig för barnet och dialog mellan tränare och övriga i föreningen är en viktig faktor för att stärka ledaren och våga agera. Ledaren kan även få hjälp av professionella för att hantera situationer som denne funderar över.

En reflektion vi gjort är att två av ledarna tagit upp internetrörelsen ”#metoo” under intervjuerna och att det hade fått dem att tänka extra mycket på just sexuella övergrepp. Faktumet att dessa ledare nämnde det i samband med våra frågor om övergrepp tyder på att rörelsens uppmärksamhet inom media påverkat ledarna som individer väldigt starkt. Rörelser som ”#metoo” kan utnyttjas mer på en föreningsnivå och agera som en plattform för diskussioner och reflektioner kring svåra ämnen.

Koppling till tidigare forskning

En dansk studie om olika idrottsföreningars arbete pekade på att föreningar som tidigare haft incidenter kring övergrepp hade en betydligt högre förekomst av diskussioner samt skrivna regler kring ämnet (Toftegaard Stoeckel, 2012). I intervjuerna framkommer att det ibland råder relativt få diskussioner och skrivna regler, men att när något händer tas det upp för diskussion och skrivs ibland in i policydokument.

Forskning har pekat på ett policyglapp mellan förbund och lokala klubbar när det kommer till skydd av barn (Brackenridge, 2002; Parent & Demers, 2011). Detta kan vi se i vår studie då inte alla informanter känner till styrdokument som ”Idrotten vill”. Eliasson (2017) fann i en intervjustudie med tränare att de hade liten kunskap om hur de förväntades arbeta kring policyn ”Idrotten vill” samt Barnkonventionen. Inom idrottsklubbarna verkade man inte heller ha spridit informationen om barnens rättigheter. I vår studie visar några ledare en viss bristande medvetenhet om styrdokumentet ”Idrotten Vill” och flera föreningar saknar aktivt arbete med dokumentet. Dock framkommer att flera av idrottsledarna anser att föreningens arbete redan präglas av innehållet och att aktivt arbete således ej krävs. I studien framkommer också att flera föreningar har inkorporerat barns rättigheter i policydokument och att ledarna också är medvetna om detta. Skillnaderna i resultaten kan eventuellt bero på att Eliasson samlade in sitt resultat mellan 2011–2012 och att de ändringar som Riksidrottsförbundet gjorde har fått tid att landa och få en mer naturlig del i idrottsrörelsen. En annan faktor som kan spela in är att övergrepp inom idrotten fortsatt att uppmärksammas inom media.

Eliasson (2017) menar att det inte är policys eller riktlinjer i sig som är viktiga utan att hitta vägar att översätta innehållet på papper till det verkliga livet. I hennes studie fann hon att tränare inte såg värdet i policy som formaliserade rättigheter utan förväntade sig att gott uppförande skulle komma naturligt. Vi upplever paralleller till det som ledarna i Eliassons studie tycker är viktigt i hur några ledare i vår studie hade en bristande kunskap om dokumenten men ändå kunde utföra det i praktiken. Dock ser vi en skillnad då informanterna i vår studie ansåg att det fanns ett värde i formaliserade dokument trots att deras föreningar inte alltid hade sådana.

I studien om implementering av riktlinjer (Rhind et al., 2014) framkommer bland annat att stöd från förbunden, tillräckligt med resurser, involverandet av alla intressenter samt skapandet av ett nätverk med andra organisationer i samhället som kan stödja, är viktiga faktorer i införandet av riktlinjer. Dessa riktlinjer handlade bland annat om policys, handlingplaner rådfrågning, att minska risker, uppförandekoder och samarbete. Ledarna i vår studie har upplevt ett varierande stöd från förbund till förening. Några pekar på att stöd funnits att tillgå men att föreningen inte tagit del av det. I intervjuerna framkommer också att nätverket utanför föreningen används i rådfrågande syfte. En återkommande faktor som försvårar införandet av det som ingår i riktlinjerna är resurser. Dessa handlar om pengar, lokaler och personal och bland annat framkommer att när förändringar ska ske krävs någon som faktiskt också utför det praktiskt. Resurser som en brist är något som även återfinns i Parent och Demers (2011) studie gällande sexuella övergrepp inom idrott i Kanada när det handlar om att implementera förhindrande åtgärder. En infallsvinkel som kan försvåra arbetet ytterligare i en svensk idrottskontext, kontra den i Kanada med anställda administratörer, är att arbetet sker ideellt.

I studien av Rhind et al. (2014) indikerade flera informanter att det ibland är svårt att arbeta med alla viktiga frågor som rör organisationen och att de punkter som har minst belöning hamnar långt ner i prioriteringen. En av informanterna i vår studie uttryckte en liknande attityd när det gällde prioritering.

I Parent och Demers (2011) studie uttryckte flera oro för att preventivt arbete skulle öka rädslan inom organisationen och att medlemmar skulle tro att åtgärder sattes in på grund av att problemet redan existerade inom deras organisation. Flera delaktiga i organisationerna uttryckte en oro för att ökad medvetenhet kring sexuella övergrepp skulle leda till ogrundade anklagelser från föräldrar eller atleter. Detta är något som uppkommit i endast en av våra intervjuer. Dock har inte vi specifikt frågat om denna eventuella oro, vilket kan betyda att den kanske återfinns även hos fler av våra informanter. I Parent och Demers (ibid.) studie framkommer även att

klubbarna agerade först efter att något hänt och att tränarna inte visste vilka rutiner som skulle följas eller vilka resurser som fanns tillgängliga. I våra intervjuer framkommer att flera föreningar också agerar först när något hänt, även om det inte gällt specifikt sexuella övergrepp. Flera informanter i vår studie uttrycker också att de inte vet vilka rutiner som ska följas, men majoriteten upplever att de känner till flera tillgängliga resurser.

Noble och Vermillions (2014) studie bland administratörer i Amerika pekade på att relativt få hade fått adekvat träning från sin organisation gällande övergrepp mot barn och endast strax över hälften av organisationer hade policys för hur man hanterade frågor kring övergrepp. I vår studie var det endast en av informanterna med idrottsutbildning som ansåg att den täckt in området övergrepp tillräckligt och i föreningarna återfanns relativt få policys för hantering av dessa frågor.

Slutreflektion

Utifrån de resultat som framkommit i studien tolkar vi det som att det fortfarande finns mycket att arbeta med när det gäller att skapa trygga idrottsmiljöer för barn. Diskussionerna kring ämnet inom föreningar bör möjligtvis utökas och de inblandade kan rimligtvis tjäna på att tydligt veta hur de ska agera t.ex. genom policys och handlingsplaner. Idrottsvärlden kan även dra nytta av ett fortsatt arbete mot ett enhetligt förhållningssätt gällande bemötandet av barn och unga. Fler krav på utbildning från förbund och fortsatt utveckling av innehållet kan vara till fördel för att försäkra sig om att ledare har en bra grund för att hantera situationer som kan uppstå. En ytterligare faktor som kan hjälpa är att kommunikationen, kring ämnet och specifika situationer, utökas mellan idrottsledarna och professionella. För att alla ledarna ska ha goda möjligheter till rådfrågning kan det vara behjälpligt att i föreningen skapa nätverk som snabbt och enkelt kan nås.

Metoddiskussion

Vi anser att intervjuformen fungerat bra för att få ut informanternas upplevelser, men det är inte säkert att deras upplevelser speglar verkligheten. Något som kom upp i en intervju var att studien skulle tjäna på om det funnits tid för att även observera hur ledarna fungerar i det praktiska arbetet med barnen.

En nackdel med ett bekvämlighetsurval skulle kunna vara att informantgruppen representerar extrema positioner, tränare från idrottsföreningar som fungerar mycket bra eller mycket dåligt, då dessa rimligtvis är mest angelägna om att berätta hur arbetet fungerar. Rimligtvis är det också

så att de individer som inte känner sig trygga med att identifiera och agera på övergrepp inte heller svarar på en inbjudan angående ämnet. Vi tänker att detta kan ha fått effekten att vi inte fått informanter som känner sig osäkra på sin förmåga, dock upplever vi inte att någon ledare känt sig helt säker gällande alla punkter som lyfts i studien. En nackdel med att gå via idrottsklubbarna och inte försöka nå tränarna direkt är att idrottsklubbarna kan underlåta att ge informationen vidare till tränare som de upplever har ofördelaktiga tankar och åsikter, vilket kan få effekten att föreningar med ett dåligt fungerande arbete inte representeras. Vi har inte fått någon informant som uttryckt extrema samarbetssvårigheter mellan ledare och styrelse, vilket kan bero på att dessa inte fått ta del av inbjudan som skickades ut till föreningarna.

Ytterligare en nackdel med ett bekvämlighetsurval är att det är svårt att generalisera till en större population. Det är dock rimligt att anta att fler ledare än de vi intervjuat upplever brister i hur övergrepp täckts in på utbildningar då dessa utbildningar ofta hålls på en högre nivå med idrottsledare från flera föreningar samtidigt. Flera av våra informanter beskrev även hur de observerat problematiska situationer i tävlings- och matchsammanhang vilket gör att det går att anta att det finns en del att jobba med när det gäller förhållningssätt även inom andra föreningar.

Efter intervjuerna har vi insett att intervjuguiden inte var perfekt utformad för våra frågeställningar. Möjligtvis skulle vi t.ex. beskrivit olika former av övergrepp istället för att använda just samlingsordet *övergrepp* när vi ville ta reda på om ledarna kunde identifiera dessa. Användandet av ordet *övergrepp* och att vi bad dem att definiera detta gjorde att intervjuerna inte alltid kom in på alla olika former av övergrepp utan endast de delar som informanten själv associerade med ordet. En annan lösning hade kunnat varit att vi varit mer förberedda på faktumet att informanterna kunde fastna på vissa specifika former och tagit ansvar för att leda in de på former som de själva inte nämnde, för att få in data om deras syn på att kunna upptäcka och agera på dessa former. En del frågor hade även kunnat komprimerats. Vi insåg även vid transkriberingen av intervjuerna att vi vid vissa intervjuer missat någon enstaka fråga, dock var intervjupersonerna hjälpsamma och svarade via mejl för att komplettera. Vi ställde även vid vissa intervjuer uppföljningsfrågor som gjorde att intervjuerna utformade sig lite olika. Beroende på hur intervjuerna tedde sig kunde även formuleringen av grundfrågorna ställas lite olika för att det naturligt skulle passa in i samtalet, vilket ibland ledde till svårigheter att jämföra resultaten. En annan reflektion vi gjort utifrån intervjuerna är att det som uppkommit tidigare i intervjun präglade det fortsatta samtalet, t.ex. att en viss form av övergrepp återkom för ledaren genom hela intervjun. Detta hade kunnat minskats genom att vi ständigt aktivt försökt föra in samtalen på flera olika former av övergrepp. Bristerna i intervjuerna kan bero på att vi inte var

speciellt vana vid intervjusituationen. En förenklad design av studien, exempelvis att vi fokuserat på en viss form av övergrepp, hade kunnat minska svårigheterna att samla in data.

Vi tänker att vår förförståelse in i arbetet och den vi fått genom att ta del av tidigare forskning främst har präglat studien genom valet av intervjufrågor. Under vissa delar av intervjuerna har våra egna erfarenheter blivit mer aktuella, ibland nämnts, och möjligtvis påverkat intervjun i någon riktning. Rimligtvis är det också så att vår förförståelse och det egna intresset påverkat vilka uppföljningsfrågor vi ställt utöver intervjuguiden.

Förslag till vidare forskning

Genom en liknande studie men med en kombination av intervju, observation av ledarnas agerande i samband med träning samt en genomgång av de dokument som finns i föreningarna vore det möjligt att jämföra informantens utsaga med den faktiska verkligheten. Denna metod kan bland annat användas för att få en tydligare bild av hur de dokument som finns förmedlas ut till verksamheten och hur ledarnas egna bild av deras arbete stämmer överens med praktiken.

Då idrotten är ett forum där många barn spenderar mycket tid och flera ledare pratade om hur de genom sin roll som idrottsledare kunde upptäcka problem för barnen även utanför idrotten, vore det intressant att studera specifikt denna fråga. I dagsläget är det svårt att hitta forskning på detta ämne.

Referenslista

- Alexander, K., Stafford, A., & Lewis, R. (2011). Main report. The experiences of children participating in organised sport in the UK. *Edinburgh: University of Edinburgh/NSPCC Centre for UK-Wide Learning in Child Protection*, (October).
- Anderson-Butcher, D., Wade-Mdivanian, R., Davis, J., Paluta, L., Gibson, A., & Wilson, M. (2017). Building Coaches' Skills in Addressing Child Abuse and Neglect. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 88(9), 8–13.
<https://doi.org/10.1080/07303084.2017.1367740>
- Andersson, G. & Swärd, H. (2007). *Barn utan hem: olika perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Brackenridge, C. H. (2002). “. . . so what?” Attitudes of the voluntary sector towards child protection in sports clubs. *Managing Leisure*, 7(2), 103–123.
<https://doi.org/10.1080/13606710210139857>
- Brackenridge, C., & Rhind, D. (2014). Child Protection in Sport: Reflections on Thirty Years of Science and Activism. *Social Sciences*, 3(3), 326–340.
<https://doi.org/10.3390/socsci3030326>
- Brackenridge, C. H. (2010). ‘Violence and abuse prevention in sport’, in: K. Kaufman (Ed.) *The Prevention of Sexual Violence: A Practitioners' Sourcebook*. Holyoke, M.A.: NEARI Press, pp. 401-413. ISBN: 978-1-929657-45-2. <http://hdl.handle.net/2438/2789>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bronfenbrenner, U., & Ceci, S. (1994). Nature-nurture reconceptualized in developmental perspective: A bioecological model. *Psychological review*, 101(4), 568–586. DOI: 10.1037/0033-295X.101.4.568
- BRIS. (2017). Sexuella övergrepp inom idrotten. Hämtat 2018-03-16 från https://www.bris.se/globalassets/pdf/rapporter/bris-rapport-sexuella-overgrepp_2017_2.pdf
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (3., rev. och uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Eliasson, I. (2017). The gap between formalised children's rights and children's real lives in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 52(4), 470–496.
<https://doi.org/10.1177/1012690215608516>
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I Ahrne, G., & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 34–54). (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Gervis, M., & Dunn, N. (2004). The emotional abuse of elite child athletes by their coaches. *Child Abuse Review*, 13(3), 215–223. <https://doi.org/10.1002/car.843>

- Hedges, A. (2015). Safeguarding in sport. *Sport in Society*, 18(5), 614-625. <https://doi.org/10.1080/17439437.2014.976010>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- McPherson, L., Long, M., Nicholson, M., Cameron, N., Atkins, P., & Morris, M. E. (2017). Secrecy Surrounding the Physical Abuse of Child Athletes in Australia. *Australian Social Work*, 70(1), 42–53. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2016.1142589>
- Noble, J., & Vermillion, M. (2014). Youth sport administrators' perceptions and knowledge of organizational policies on child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 38, 52–57. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.01.011>
- Norrbom, C. (1973). *Systemteori: en introduktion*. (4. uppl.) Stockholm: M & B fackboksförl.
- Parent, S., & Demers, G. (2011). Sexual abuse in sport: A model to prevent and protect athletes. *Child Abuse Review*, 20(2), 120–133. <https://doi.org/10.1002/car.1135>
- Parrish, M. (2012). *Mänskligt beteende: perspektiv inom socialt arbete*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (3., svenska utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt datamaterial. I Ahrne, G., & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 34–54). (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Rhind, D. J. A., Kay, T., Hills, L., & Owusu-Sekyere, F. (2017). Building a system to safeguard children in sport: The eight children pillars. *Journal of Sport and Social Issues*, 41(2), 151–171. <https://doi.org/10.1177/0193723517696966>
- Riksidrottsförbundet. (2018). *Skapa trygga idrottsmiljöer*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Sohlberg, P., & Sohlberg, B. (2009). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. (2., [kompletterade och utvidgade] uppl.) Malmö: Liber.
- Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G., & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 17–31). (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Toftegaard Stockel, J. (2012). Risk and possibilities for sexual exploitation in the Danish sport club system. I Brackenridge, C., Kay, T., & Rhind, D (Ed.). *Sport, Children's Rights and Violence Prevention: Sport, Children's Rights*. (pp. 129–134). Brunel University: London.
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*, (5., [moderniserade och rev.] uppl.), Lund: Studentlitteratur.

Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A., ... Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse and Neglect*, 51, 223–236.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>

UNICEF Sverige. (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Öquist, O. (2008). *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. (3., omarb. uppl.) Stockholm: Gothia.

Bilaga 1 – Informationsbrev

Hej!

Vi är två socionomstudenter som läser termin 6 på socionomprogrammet vid Högskolan i Gävle. Vi planerar att skriva vårt examensarbete om arbetet med att skydda barn från att fara illa inom idrotten. Vi vill veta mer om hur barn- och ungdomstränare ser på detta och söker därför intervjupersoner. Våra frågor kommer att beröra både föreningens arbete med att skydda barn samt tränarens egen del i arbetet. Frågorna kommer beröra både förebyggande arbete samt vad man gör om något skulle hända.

Deltagandet i vår undersökning är frivilligt och kan avbrytas när som helst. I det slutgiltiga examensarbetet, som publiceras på internet, kommer alla föreningar och intervjupersoner hållas anonyma. All information som framkommer under intervjuerna kommer bara att användas i denna studie. Intervjuerna kommer att spelas in för att underlätta analysen. Ljudupptagningen kommer att raderas direkt efter att examensarbetet godkänts.

Vi skulle vara väldigt tacksamma om just du vill dela med dig av dina synpunkter och erfarenheter. Tveka inte att höra av dig om det är något du undrar över.

Med vänliga hälsningar,

Amanda Palmér	XXXXXXX@student.hig.se	07X-XXXXXXX
Joakim Williams	XXXXXXX@student.hig.se	07X-XXXXXXX

Handledare:

Annemi Skerfving XXXXXX@gmail.com

Bilaga 2 – Intervjuguide

Intervjuguide

Bakgrundsinfo

- Vilka är du tränare för?
- Hur länge har du varit tränare?
- Har du någon specifik tränarutbildning?

Föreningens arbete

- Hur upplever du att din förening arbetar för att skydda barn från att fara illa?
- Vilka förebyggande åtgärder arbetar din förening med?
- Finns det någon policy eller något i era stadgar eller riktlinjer om detta, som du känner till?
- Hur använder sig föreningen av policys, stadgar eller riktlinjer för att förebygga övergrepp samt agera vid misstanke?
- Känner du till *Idrotten vill*...?
- Har man arbetat aktivt i er förening för att införa *Idrotten vill* i verksamheten? *Barnkonventionen*? *Trygga idrottsmiljöer*?
- Upplever du att det idrottsförbund föreningen är kopplad till hjälper till i arbetet med att skydda barn?

Tränarens förmåga

- Känner du dig trygg i att identifiera olika former av övergrepp?
 - Beskriv gärna vad du anser är ett övergrepp?
 - Upplever du att alla i din förening har samma syn på vad som är ett övergrepp?
- Känner du dig trygg i att identifiera symptom eller tecken på övergrepp?
- Hur har du fått din kunskap om övergrepp?
- Hur täcker de utbildningar du gått in kunskap om barn som far illa inom idrott?
- Hur ser föreningen till att ledarna håller sig uppdaterad inom ämnet?

Misstanke blir handling

- Vet du vad du ska göra om du misstänker att ett barn far illa?
- Har du någon erfarenhet av att ett barn har farit illa och vad gjorde du/ ni då?
- Om inte; Hur skulle du gå tillväga? Kontaktar du någon i klubben eller går du direkt till en annan part (t.ex. polis / socialtjänst)?
- Upplever du att du skulle få stöd från föreningen om du ville göra t.ex. en polisanmälan eller en anmälan till socialtjänsten?
- Vad för sorts handledning/stöd får ni ledare i föreningen när det gäller känsliga frågor? Finns det någon att vända sig till?
- Vet du hur du kan få stöd utanför din idrottsförening? Soc, BRIS (stödtelefon), SISU